

РЕДАКЦИОНЕН КОМЕНТАР

Премиерът посъветва
Разлог да си „пусне фиша“
за проекта „Мега Пирин“

Предизвестено
раздаване на
„тото печалбите“

Възраждането на проекта „Мега Пирин“, предвиждащ 200 км нови ски писти в националния парк, повдига въпроса ще могат ли да се балансират бизнес и екология, без взаимно да си пречат (виж стр. 4). Да припомним, че идеята да се свържат в едно цяло Добринище, Банско и Разлог беше изготвена по времето на тройната коалиция, но не получи зелена светлина.

В казуса „Пирин“ се сблъскват два на пръв поглед противоречащи си интереса.

Първият е, че планината е защитена територия и по закон трябва да се опазва дивата природа и биоразнообразието ѝ. Освен това е закриляна от ЮНЕСКО като част от световното нематериално културно наследство и е под защитата на ЕС с двете зони на „Натура“ - за местообитанията и за птиците. Поради тази причина екоорганизациите са против отсичането и на едно дърво и припомнят горчивия опит със строежите по морето и в природен парк „Странджа“. От другата страна са местната власт и бизнесът, за които ски туризмът е надежда за нови работни места и за икономическо възстановяване. Правителството вече удари едно рамо с идването лично на премиера Бойко Борисов, който обеща „Разлог да стане равностоен на Банско“ и вече „да не се чувства като сираче, защото не е справедливо“. Той дори посъветва общината да си „пусне фиша“ за всички възможни проекти.

„Раздаването на тото печалбите“ обаче се очертава напълно предизвестено от арбитъра между двата интереса, ако съдим по това, което се случва с проектите, финансирани по програмата „Околна среда“ (виж стр. IV). А то показва, че тези, които крпачуваха предишната власт за раздаване на ВиК проектите на свои общини и фирми по завишени цени, де факто правят същото засега - само общини от ГЕРБ и компании, близки до партията, са спечелили договори към момента. Дружеството, което ще строи депото за отпадъци в Ботевград например, дори е избрано, преди още общината да сключи договор с екоминистерството, и в промежутъка между търга и сключването на договора дори е завишило цената чувствително. Откъде общината е знаела, че ще спечели проекта, и защо проверката на екоминистерството не е установила нищо нередно по отношение на цената? Може би така ГЕРБ разбира баланса на интереси.

Мнения и писма изпращайте на адрес
pisma@dnevnik.bg

Цитат на деня

„Чувате ли си въпроса? Питате премиера на България притеснява ли се от тъста на Цветанов. Аз тъст нямам. Който има тъст, да му мисли. Цветанов трябва да се притеснява тъст му да не го хване, ако има любовница.“

Премиерът Бойко Борисов, цитиран от в. „24 часа“, отговаря на въпроси на журналисти в Банско дали се притеснява за финансите на тъста на вътрешния министър Цветан Цветанов, в които според НАП има разлика между доходи и разходи

Време е за спецсуд за правата на гражданите

Христо П. Беров*

В България от 4 януари вече има правно основание за създаване на т.нар. специализиран наказателен съд - паралелна съдебна структура, която по своя смисъл и съдържание частично изема компетентността на редовните съдилища по наказателни дела. Нищо друго освен символ на изначално неуспяло и неуспящо правосъдие. Без значение за коя от фазите на процеса става дума, провалът на съдебната система в България е обществена тайна. Дали чрез явлението „Красьо“, дали с присъствието на съдии ексмилиционери, обучавани в Симеоновската школа на МВР, а сега в битността си на върховни съдии, нещата с българското правосъдие са опорочени до прекалено висока степен. И ситуацията накрая изби в създаване на специален съд за наказване на престъпници.

В теорията на правото съществува един важен въпрос, който отдавна търси отговор, разбира се, извън българската юриспруденция. Най-общо би могъл да се формулира по следния начин: Кое е по-важно и по-общественополесно -

да се бранят човешки права или да се преследват престъпления

Въпросът на пръв поглед изглежда некоректен, но на практика е изключително адекватен, защото предпоставя изграждането на цялостна и функционираща концепция за задачите на правосъдието. Липсата на визия за задачите на българското правосъдие обаче поставя каруцата пред коня. Съдебната система във всяка демократична и правова държава безспорно е предназначена да защитава правата, благата и законните интереси на гражданите, а преследването на престъпни деяния може да се обоснове като многопластово и многофункционално, но преди всичко производно на основната цел. Т.е. преследването на престъпни деяния се извършва само като резултат от накърнени човешки и граждански права и свободи. Изключенията от това правило съставляват престъпленията срещу държавата.

Основните закони на повечето демократични държави изброяват човешки права и свободи. Същото е и в българския модел. Разликата обаче е в това, че нашата конституция по-

ставя правата и свободите на гражданите не в глава първа - в самото ѝ начало, а едва след разпоредбите за устройството и управлението на държавата. Т.е. по силата на самата редакция на основния закон държавното устройство и управление излиза да е заложено като по-важно от правата и свободите на субектите на държавата.

Спорът дали държавата е по-важна от гражданите или обратното е дългогодишен дебат, който не се е състоял в българското общество. Затова в него преобладава мисленото, че без държавата няма да има граждани, права и свободи. Забравя се, че според правната теория един от компонентите на държавността е именно народът, хората с техните субективни права. Те могат да живеят и в общества, лишени от държавност, но държавата не може да функционира без тях. Държавното управление в лицето на съдебната власт има за първа и най-важна цел опазването на правата, благата и интересите на нейните граждани. Преследването на престъпни деяния като самоцел на държавата -

за да се брани от мафии или, по-точно, от самата себе си

е самозащита на едно временно държавно управление, което периодично се сменя. И което може да бъде осъдено за мафиотски обвързаности от спецсуда след мандата му. Затова поставянето на задачата за преследване на престъпни деяния по-високо от неоспоримото задължение да се бранят човешки права и свободи влече последици, които поставят държавното управление в условията на сериозна

атрофия и дисбаланс във възгледите за ценностна система

Конкретно към българския казус. Конституцията (чл. 119, ал. 3) не допуска създаването на извънредни съдилища. В същата норма се предвижда, че със закон могат да се създават и специализирани съдилища, различни от изброените в конституцията: Върховен касационен съд, Върховен административен съд, апелативни, ок-

ръжни, военни и районни съдилища. Следователно тя забранява извънредните, но дава възможност за създаване на специализирани съдилища със закон. Каква е разликата между извънредни и специализирани?

● Specificus е прилагателно име от латински и някои от неговите значения са: видим, отделен, отличителен, отграничаем.

● Извънреден е прилагателно, което означава свойството на явления и качествата на предмет, които не са обикновени - т.е. те са извън реда, извън подредбата, извън правилата. Специализираният съд е буквално извънреден, защото не се вписва в редовното съдопроизводство - в него отсъждат специални съдии, съдът има други специални правомощия и в тази му битност той е извън реда и общите съдоустройствени правила. И понеже е извън правилата, таква му се създават със специален закон a posteriori. Затова до много голяма степен специализираността и извънредността на едно съдилище са синоними.

Специализираният наказателен съд няма местна подсъдебност - всички инстанции се намират в София, а той има юрисдикция над цялата страна. Редовните неспециализирани съдилища, били те районни, окръжни, апелативни или върховен, също имат задачата да гледат наказателни дела. Т.е. създава се феноменът на паралелна юрисдикция, достигаща извънредна система на наказателния процес.

Дали Конституционният съд ще забележи подобни аргументи за доближаване на тази спецсъдебна идея до границата на конституционната съобразност е трудно предсказуемо, по-вероятно не. Факт обаче е нещо друго - в България няма специализирана съдебна възможност за защита на основни човешки права.

1) Правата и свободите, заложи в конституцията, не могат да бъдат отбранявани чрез специализирана индивидуална жалба пред Конституционния съд. Нещата се изброяват най-ясно

Илюстрация Иван Кутузов

с аномалията, която ВКС си позволи да въведе чрез Тълкувателно решение №3 от 2005 г., в което буквално каза, че разпоредбата на чл. 7 от конституцията не бил пряк път за защита, въпреки че конституцията сама определя, че нейните разпоредби имат непосредствено действие (чл. 5, ал. 2). По този начин българските граждани

не могат да ползват непосредствено конституционните си права

пред останалите съдилища, защото всички тълкувателни решения на ВКС са задължителни за тях. А Конституционният съд не може да упражнява контрол по отношение на решенията на върховните съдилища, нито по отношение на подзаконовите нормативни актове, дори те да противоречат на конституцията.

2) Комисията за защита от дискриминация изпълнява частично някакви функции по запазване на паритета и баланс между правата на гражданите, но далеч не е инстанция, имаща за защита каталога на общочовешките права и свободи в тяхната пълнота.

3) Омбудсманът е изначално полумъртвородена идея в българска инкубаторна среда и омбудсманските дейности по съставяне на доклади изграждат единствено една хартиена фасада, с която гражданите не може да удовлетвори напълно накърнените си права. Гражданите се жалват на омбудсмана, а той моли държавни органи за възстановяване на нарушени права, които изначално си принадлежат на гражданите и той трябва да може да ги защитава с целия авторитет на съдебната система, за която плаща от джоба си. Т.е. получава се

молене за нещо, което не следва да се измолва, а да бъде прилагано

по конституция и закон. Това е особено характерен български симптом, чиито резултати се виждат добре в сумите на обезщетенията при спечелени дела в Европейския съд за правата на човека в Страсбург - милиони годишно. Тенденцията ще се засилва, защото и множество от делата в спецсуда de facto ще завършват не в София, а в Страсбург. Единствен изход от положението е възстановяването на баланса между задачите на държавата по степен на важност. Най-важната ѝ задача е да брани правата на гражданите си и чрез това задължение ефективно да противодейства на престъпността, включително и организирана. Сегашното положение води до хипертрофия на наказателното съдопроизводство и окончателна атрофия на правозащитната функция спрямо гражданите.

* Авторът е юрист, сътрудник в Института за църковно право в Потсдамския университет и член на Виенското академично дружество за правото на источност на църкви.